

Nederlanders, investeer in sociale relaties

Hoogleraar Halleh Ghorashi hield een alternatieve troonrede. Zij pleit voor een minder nationalistische en vooral socialere samenleving.

DOOR HALLEH GHORASHI
BEELD BAS VAN DER SCHOT

Wat kunnen we van de crisis leren? Dat we de balans tussen het individuele en gemeenschappelijke belang uit het oog hebben

verloren. Diverse sociologen beschrijven onze laatmoderne tijd als een tijd waarin individuele belangen allesbepalend zijn geworden. De individuele strijd voor autonomie en de bevrijding van de natuurlijke macht en collectieve invloeden zijn zover doorgevoerd dat de balans tussen het individu en het gemeenschappelijke verstoord is. Dit is precies waar Tocqueville ons voor waarschuwde: *Selfishness or extreme individualism would dry up the sources of public virtues.*

De groei van egoïsme (met de nadruk op eigen ruimte, eigen rechten, eigen portemonnee) heeft de relationele kant, die het fundament van elke gemeenschap vormt, zodanig gemarginaliseerd dat mensen hun eigen belang niet meer kunnen relateren aan de grotere verbanden waarvan ze deel uitmaken. Dit is de belangrijkste voedingsbodem geweest voor de extreme vleugels van het neoliberalisme die zich met stille goedkeuring van de meerderheid in de volle breedte hebben kunnen ontwikkelen.

In onzekere tijden verlangen mensen naar zekerheid en de meest voor de hand liggende keus is dan een reactieve keuze, en dat betekent: terug naar de gezamenlijke wortels van de natie of de gemeenschap. Nog nooit zijn er in Nederland zoveel tv-programma's geweest die iets met Holland in de titel hebben. Maar

deze gewortelde versie brengt vooral schijnzekerheid met zich mee omdat 1) categorieën zoals natie, cultuur of traditie weer prominent worden, terwijl het individu zich daar in zijn strijd voor autonomie nou juist van bevrijd had; 2) de op wortels gebaseerde oplossing de scheiding tussen groepen met diverse achtergronden versterkt in plaats van deze groepen te verbinden; 3) een van de lessen van de geschiedenis is dat nationalisme (hoe mild ook voorgesteld) een onwenselijke bron is voor geldigheidsdrang van de meerderheid, waardoor de stem van de minderheid onder druk komt te staan.

In plaats van de nadruk te leggen op je eigen wortels vind ik het beter om te kiezen voor een gezamenlijk pad. Deze keuze vraagt om een andere houding: nieuwsgierig zijn naar nieuwe ideeën, openstaan om overtuigd te worden door goede argumenten, en geloven dat een sociaal gezonde omgeving de basisvoorwaarde is voor je individuele ontwikkeling. Het is dan ook in je eigen belang om niet alleen iets te halen uit de samenleving, maar haar ook iets terug te geven. Je moet op zoek gaan naar nieuwe sociale relaties, met wie je verhalen kunt delen. Verbinding via verhalen maakt een zoektocht mogelijk naar gemeenschappelijkheid zonder nationalisme.

Halleh Ghorashi is hoogleraar diversiteit en integratie.

Dit is de ingekorte versie van de alternatieve troonrede 'Crisis brengt meer dan misère' die Ghorashi 19 september in Lux Nijmegen hield.

Reageren? Mail naar redactie.advalvas@vu.nl.